

Изборном већу Филозофског факултета у Београду

Изборно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду изабрало нас је, на својој XII седници, одржаној 19.05.2011. године, у комисију за припрему извештаја о кандидатима пријављеним на конкурс и предлагање кандидата за избор у звање **редовног професора** за ужу научну област **Социологија** – с тежиштем истраживања на Теорији друштвене структуре и система, с пуним радним временом, на неодређено време (унапређење). На основу увида у конкурсне материјале, комисија подноси већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

На конкурс објављен у *Пословима* 18.05.2011. године пријавио се један кандидат, ванредни професор др Слободан Антонић. Кандидат је поднео пријаву, биографију, списак објављених радова, као и саме (новије) радове.

Слободан Антонић рођен је у Београду, 1959. године. Дипломирао је на Факултету политичких наука у Београду, 1982. године, а магистрирао на истом Факултету 1988. године (са радом: *Прилог критици историјског материјализма као филозофије историје*). Антонић је докторску тезу, под насловом *Социолошко-методолошки проблеми проучавања еволуције предграђанских друштава*, одбранио на Филозофском факултету у Београду, 1995. године, и тиме стекао научни степен доктора социолошких наука.

Антонић је у периоду 1985-1989. године радио као стручни сарадник у аналитичком одељењу РК ССО Србије, од 1990-1996. био је научни сарадник у Институту за политичке студије, од 1996-2001. радио је као доцент на предмету Општа социологија, на Одсеку за социологију Филозофског факултета у Новом Саду, од 2001-2006. радио је као доцент на предмету Општа социологија на Одељењу за социологију Филозофског факултета у Београду, а од 2006. до сада ради као ванредни професор на истом Одељењу (држећи, на додипломским студијама, курсеве: Теорија друштвене структуре и система, Теорије моћи и Историјска социологија, а на мастер студијама курс: Општа социологија). Антонић је учествовао у већем броју истраживачких пројеката (између осталих, у периоду 2001-2005. био је ангажован на пројекту Трансформацијске стратегије друштвених група, а од 2006-2010. на пројекту Друштвени актери и друштвене промене у Србији 1990-2010, у оквиру Института за социолошка истраживања ФФ), самостално и као члан тима, а учествовао је и на више научних скупова, домаћих и међународних. Био је уредник часописа *Гледишта* (1989-1989), од 1994. године до данас је уредник часописа (*Нова*) *Српска политичка мисао*, од 2005-2006. био је заменик главног уредника часописа *Социолошки преглед*, а од 2006-2010. и главни уредник тог часописа. У периоду 2004-2006. био је члан Комисије за друштвене науке Министарства за науку Републике Србије, а од 2006-2010. управник Одељења за социологију Филозофског факултета у Београду. У периоду 1998-2000. био је Потпредседник Социолошког друштва Србије, а од 2009. године је и Председник тог друштва.

Слободан Антонић до сада је објавио шест научних монографија (две је објавио после 2006. године, односно после избора за ванредног професора: *Консолидација демократских установа у Србији после 2000. године*, 2007. године у коауторству са Д. Павловићем; *Искушења радикалног феминизма: моћ и границе друштвеног инжењеринга*, 2011. године). После избора за ванредног професора објавио је и дванаест научних радова у зборницима и часописима, три публицистичке књиге, као и велики број стручних и публицистичких текстова. Главнина његових радова посвећена је изучавању политичког система – деловању група, институција и појединаца у оквирима политичког поретка, првенствено у Србији и то у времену пост-социјалистичке трансформације, али и у ранијим периодима. Но, за већину њих карактеристична је комбинација политиколошког и социолошког приступа, а у најзначајнијим радовима – књигама – Антонић обрађује теме које у значајној мери припадају пољу опште социологије. Овде ћемо приказати две последње објављене Антонићеве књиге, као и пар важнијих текстова (раније објављене књиге обрађене у рефератима писаним приликом његовог претходног избора у звање ванредног професора).

У књизи *Искушења радикалног феминизма: моћ и границе друштвеног инжењеринга*, Београд, Службени гласник, 2011 (277 стр.), аутор преиспитује и подвргава критици основне концепције радикалног феминизма које се тичу друштвене структуре, политике и система вредности. У првој глави књиге (*Критички приступ радикалном феминизму*) аутор критикује методолошку и епистемолошку димензију радикалног феминизма, пре свега одбацивање досадашњих научних стандарда као „андроцентричних“ и „мизогиних“, као и академски сепаратизам „женских студија“ који доводи до једностраности у описивању, објашњењу, те оцени друштвеног статуса жена и начина на који функционише друштвени систем.

Друга глава (*Жена у свету рада: родно-феминистичко објашњење*) разматра проблем „доходовног јаз“, односно чињенице да жене, у просеку, слабије зарађују од мушкараца. Објашњење које даје радикални феминизам састоји се у тврдњи да постоји сегрегација жена на тржишту, односно родна дискриминација, било као последица непосредне намере мушких социјалних делатника, било услед структуралне узрочности система (која ствара услове у којима су мушкарци добитници, а жене губитнице). Аутор одбацује оба објашњења, тврдећи да ни једно од њих не задовољава уобичајене поступке научне провере. Он сматра да се различита висина дохотка пре може објаснити различитим избором професија и дужином радног времена. Тај избор може бити у вези и с различитим општим бихејвиоралним склоностима (борбеност наспрам заштите), које су последица еволутивног развоја, али и последица функционалне специјализације у оквиру микро-заједнице (брака и породице). Аутор наводи податке који показују да после рођења детета жене смањују или ограничавају свој ангажман на тржишту рада, док се мушкарци на њему више активирају. Жене тако зарађују мање, а мушкарци више, по Антонићу, не зато што постоји дискриминаторска разлика у систему зарада, већ због привремене разлике у функционалној специјализацији. Аутор одбија феминистичку тврдњу да је таква специјализација резултат манипулације, показујући да та тврдња не испуњава нужне критеријуме из Луксове „треће димензије моћи“.

У трећој глави (*Жена и политика: родно-феминистички идеал*) аутор критикује феминистичко објашњење слабије заступљености жена у политичким телима, које је наводно резултат „директне дискриминације, тако што се мушкарци међусобно умрежавају и искључују жене из политике“. Он указује да ни ово објашњење не задовољава уобичајени поступак научне провере, и подсећа да истраживања показују слабију мотивисаност жена да се укључе у политику. Аутор критикује теорију да је та слабија мотивисаност такође резултат мушке завере или системске условљености, и одбацује решење овог проблема преко „резервисаног домена“ (квотног изборног система). Он сматра да је такав пројекат антидемократски, и да, дугорочно поматрано, доноси више штете него користи.

У четвртој глави (*Полност и васпитање: родно-феминистичка биополитика*) аутор критикује феминистичку теорију по којој се све родне особине (тј. типично родна понашања и преференције) стварају васпитањем. Он указује на дубински, „нагонски“ карактер појединих родних образаца понашања, који су углавном резултат човекове еволуције. Аутор критикује и феминистичко настојање да се уобичајене сексуалне емоције, које жене имају према мушкарцима, тумаче као резултат „патријархалног васпитања и културе“.

Коначно, у петој глави (*Адам и Ева: заједница срца и разума*) аутор ставља нагласак на заједницу мушкарца и жене, коју размотри уз помоћ феноменолошке методе. Он критикује уобичајени феминистички приступ (*Полни уговор*, К. Пејтмен) и износи алтернативно виђење ове заједнице (феноменологију Адама и Еве, као парадигме заједнице мушкарца и жене). Указује да свака заједница почива на језгру подударних (истоветних) интереса, и да феминистичко потцењивање или чак негирање тог језгра даје искривљену слику стварности. Аутор одбацује утопијски инжењеринг феминизма, који почива на идеји посебног друштвеног дефинисања и одвојеног политичког репрезентовања мушких и женских интереса. На крају, Антонић даје предлоге неких друштвених мера које би боље одговарале реалним потребама и интересима жена и мушкараца, односно њихових заједница.

У књизи *Консолидација демократских установа у Србији после 2000. године* (коаутор Д. Павловић, Београд: Службени гласник, 2007, стр. 308), Антонић разматра стање политичког система у Србији из угла консолидације демократских установа. У првој глави (*Увод*) дефинишу се три главна питања којима се књига бави: типологија политичких режима, концепт консолидације демократије и однос консолидације демократије и националног питања.

У другој глави (*Демократија и оцене евалуатора*) излажу се три концепта демократије – минималне, уставне и максималне. Србија се класификује као тип изборне демократије који је изведен из концепта минималне демократије. Кључна карактеристика тог облика демократије је да се у њему одржавају поштени и слободни избори и да је чињеница њиховог одржавања довољна да се каже како је поредак демократски (иако још не и консолидован).

У трећој глави (*Изборни ауторитаризам*) политички режим у Србији за време и након Милошевића (1990–2003) класификује се као облик хибридног поретка који се назива изборни ауторитаризам. Такође се детаљно анализирају начини на који је власт у Србији после 2000. године утицала на изборе, рад правосуђа, парламента и медија.

У четвртој глави (*Изборна демократија*) објашњава се да је Србија, после 2003, по истим параметрима који се тичу избора, рада правосуђа, парламента и медија, ушла у фазу „изборне демократије“. То још увек није облик консолидоване, већ потконсолидоване демократије. Централни проблем таквог поретка није изборна крађа, већ феномен резервисаног домена. У случају Србије, реч је о деловима службе државне безбедности и неким привредним монополима.

У глави 5 и 6 (*Консолидација демократије и тип равнотеже; Променљиве и противчињенице*) даље се развија концепт потконсолидације демократије. Демократија у Србији се, након децембарских избора 2003, може сматрати консолидованом, али на нижем нивоу. Као објашњење ове појаве наводи се начин на који је напуштен стари режим, као и проблем националног и државног питања, за који се тврди да је од пресудног значаја за спору консолидацију демократије у Србији после 1990.

Раздирућим споровима око националног и државног питања посвећена је глава 7 (*Расцепи и страначки систем*). Главни разлог за спору консолидацију лежи, по аутору, у доминацији симболичких расцепа који су се вратили на политичку сцену Србије средином осамдесетих година 20. века. Доминација ових расцепа, насупротив очекивањима, настављена је и у пост-милошевићевској Србији (Косово, сарадња са Хагом и односи са Црном Гором). Тако симболички расцепи и даље потискују дистрибутивне, стварајући плодно тле за настанак антисистемских партија, које са своје стране неповољно утичу на стварање нормативног консензуса о демократији, а тиме и на консолидацију демократије у Србији.

Коначно, у осмој глави (*Закључак*) још једном се разматра основни налаз – да је национално и државно питање најзначајнија променљива у Србији која је утицала на спору консолидацију демократије од 1990. године. Ипак, закључује се да су установе изборне демократије – слободни и поштени избори – вероватно кључна и одлучујућа инвестиција за будући демократски развој.

У наставку реферата приказаће се укратко и неколико важнијих научних чланака кандидата С. Антонића (пре свега они везани за курсеве које држи у настави).

У чланку „Класни рат: Лењиново наслеђе“ (*Социолошки преглед*, год. XLIV, бр. 4, 2010, стр. 159-204), аутор излаже теорију и праксу класног рата В. И. Лењина. Најпре се дају елементи класног рата код К. Маркса, затим се износи Лењина концепција изложена у делима „Шта да се ради“ и „Држава и револуција“, и на крају се даје исрцпан опис праксе класног рата за време Октобарске револуције. Иако су неке идеје већ постојале код Маркса, аутор сматра да их је Лењин до краја развио и да, пре свих, он лично с руководством бољшевика сноси одговорност за праксу „класоцида“. Изрођавање Марксове идеје о преуређењу друштва у систем неограничене диктатуре и праксу масовних злочина показује да интелектуалци треба да буду врло опрезни с употребом речи као што су „уништење“, „разарање“, „диктатура“ и „грађански рат“.

У чланку „Неовеберијански приступ друштвеној слојевитости“ (*Социологија*, год. LII, бр. 1, Посебно издање, 2010, стр. 159-192) аутор указује да се неовеберијански приступ друштвеној слојевитости разликује од (нео)марксистичког по томе што у анализу стратификационог положаја појединца, поред (не)власништва, укључује и образовање, статус, начин живота и моћ. Уместо

наглашавања експлоатације и класног сукоба, неовеберијанци акценат стављају на тржишни положај, начин живота и животне изгледе припадника појединих класа. И саме класе се не схватају као реалне идентитетске и делатне групације, већ као структуралне детерминанте које имају важан утицај на друштвене изгледе појединца. У првом делу овог чланка описани су теоријски темељи оваквог приступа код Макса Вебера. У другом делу, дат је преглед реконструкције елемената веберовске класне анализе код Дејвида Локвуда. У трећем делу описана је неовеберијанска класна схема коју је развио Џон Голторп, као и начин на који је Џон Скот реafirмисао неовеберијанизам у савременој социологији. Коначно, у последњем делу овог рада анализиран је један пример примене неовеберијанског приступа у Србији – истраживање Михаила Поповића и сарадника, 1977. године.

У тексту „Статусна анализа: допуна или алтернатива класне анализе?“ (*Социолошки преглед*, год. XLIII, бр. 4, 2009, стр. 481-502) разматра се веза између друштвене стратификације и припадности статусним групама које почивају на држављанству, раси, полу, или начину живота (поткласа). Аутор сматра да статусна анализа не представља алтернативу, већ допуну класне анализе. Животни изгледи појединца у данашњим друштвима не зависе само од његовог положаја на тржишту (или од места у систему производње), већ и од његове припадности одређеној статусној групи. Отуда је веберијански приступ – са дводимензионалном, класном и статусном анализом, потенцијално успешнији у суочавању са свим сложеностима друштвене стварности од марксистичког. Када се дода и трећа Веберова димензија стратификације – моћ, показује се, према Антонићу, да се друштвени положај појединца најбоље може утврдити идентификацијом: његове позиције на тржишту (и материјалног еквивалента који из тога исходи); његове позиције у статусним групама; и његовог места у организационим структурама (припадност некој организацији и положај који у њој заузима). Како ову тродимензионалну анализу повезати у јединствену аналитичку матрицу и кроз одговарајуће индикаторе операционализовати, и даље представља изазов за истраживаче и статистичаре.

У тексту „Класна структура Србије након 2000: појмовно-истраживачки оквир“, насталом на основу реферата изложеног на пленарној седници научног скупа *Економско-социјална структура Србије – Учинак прве деценије транзиције* (Београд, 8. мај 2010, организатор: Научно друштво економиста и Економски факултет, штампано у књизи Михаил Арандаренко, Александра Прашчевић и Слободан Цвејић, ур., *Економско-социјална структура Србије - Учинак прве деценије транзиције*, Научно друштво економиста и Економски факултет, стр. 117-137), аутор износи скицу класне структуре савремене Србије, прилагођену објашњењу кључних збивања (сукобљавања) у сфери идеологије и политике. У првом делу рада, на примеру различитих виђења слојевитости српског друштва у нашој социологији, аутор указује да број класа и изглед класне структуре умногоме зависи од тога шта тачно друштвени научник жели да опише или шта помоћу ње жели да објасни. У другом делу рада аутор подсећа на нужност увођења транснационалне перспективе у истраживање начина на који настају и обликују се више и више средње класе у савременим друштвима. У свету убрзане глобализације, од особите важности постаје светско-системски приступ. Њега, у трећем делу рада, аутор употребљава на два начина. Класне положаје види као места на којима се остварује системска рента, заснована на монополисању понуде.

Друго, систем посматра као светски капиталистички систем, са центром и (полу)периферијом. Из неомарксизма аутор преузима називе за различите фракције виших слојева, које се у периферијским земљама боре око карактера и висине ренте. У четвртом делу рада ову матрицу примењује на Србију. У оквиру више и више средње класе аутор разликује компрадорске и национално-модернизацијске слојеве. Они се разликују не само по идеологији, већ и по материјалном положају који је последица њиховог различитог места у систему.

Увид у радове С. Антонића показује да је реч о веома плодном аутору, иако су последњих година у његовом опусу публицистички радови бројнији од научних. И у једним и у другим он се првенствено бави горућим друштвеним проблемима, и то у првом реду политичким, настојећи да их растумачи полазећи од увида у њихову ширу историјску, као и друштвену позадину. При том се ослања на проверене политиколошке и социолошке теоријске обрасце, настојећи да их примени на начин који је примерен конкретности појаве коју истражује. Иако су многе његове теоријске претпоставке, интерпретације аутора које критикује, као и извођења спорни, не може се порећи да он тежи да своја гледишта аргументује позивајући се како на бројне чињенице тако и на признате стручне ауторитете.

Слободан Антонић испуњава све формалне услове за избор у звање редовног професора: има довољан број објављених књига, као и других радова (чланака, учешћа на скуповима итд.), што му обезбеђује поене како према старим тако и према новим мерилима (37,5 у „Р-овима“, а 64,5 у „М-овима, уз задовољавајућу структуру у оба случаја). Он је био натпросечно активан и у ваннаставним активностима, на Факултету, стручном удружењу, јавности. Такође, његов рад су студенти континуирано врло добро оцењивали.

Због свега наведеног, предлагемо Изборном већу Филозофског факултета у Београду да Слободана Антонића изабере у звање редовног професора за ужу научну област Социологија – с тежиштем истраживања на Теорији друштвене структуре и система, с пуним радним временом, на неодређено време.

Чланови комисије

Проф. др Младен Лазић

Проф. др Александар Молнар

Проф. др Слободан Миладиновић